

HUMAN DEVELOPMENT REPORT - CROATIA 1997

Erasmus & Grafa, UNDP Croatia
Zagreb, 1997.

U 1997. godini objavljen je izvještaj pod naslovom *Human Development Report - Croatia 1997.*, koji je pripremila jedna skupina stručnjaka pod vodstvom S. Crnković-Pozaić. Kao što se navodi i u samom izvještaju, to je prvi pokušaj koji je imao namjeru ponuditi cjelovitu sliku socijalnog i ekonomskog razvoja Hrvatske. Izvještaj predstavlja skup individualnih studija koje pokrivaju različita područja. Obradeni su oni problemi za koje se smatralo da su izuzetno značajni u ovom trenutku za hrvatsko društvo. Preciznije govoreći, analiziraju se ekonomski procesi i problemi tržišne transformacije, posljedice ratnih zbivanja na ekonomskoj i ljudskoj razini, razvojni pravci u sektoru zdravstva i obrazovanja, trendovi vezani za osiromašivanje, distribuciju prihoda i socijalnopolitičke programe, glavni problemi čovjekove okoline te promjene u vrijednosnom sustavu. Iako se radi o raznorodnim područjima koja pripadaju različitim disciplinama, nesumnjivo je korisno da su izvješća o njima okupljena na jednom mjestu. Na taj način olakšan je put zainteresiranim čitateljima da dođu do potrebnih statističkih pokazatelja u situaciji, rekao bih, oskudice pouzdanih podataka. S druge strane, ovakav izvještaj predstavlja i određeni doprinos raspravi o najznačajnijim problemima Hrvatske u poslijeratnom tranzicijskom razdoblju.

Izvješće se sastoji od sedam poglavlja. Svako poglavlje nudi uvid u stanje i trendove u nekom području.

Prva dva poglavlja nude analizu ekonomskih trendova i promjena na tržištu rada. U prvom je poglavlju naglasak na makroekonomskim mjerama koje su trebale doprinijeti stabilnosti i kompetitivnosti hrvatskoga gospodarstva. Ovdje se mogu naći pokazatelji koji govore o padu proizvodnje i zapošljavanja u mnogim privrednim granama (poljoprivredi, građevinarstvu, turizmu itd.), a koji je prouzrokovao ekonomskim restrukturiranjem. Osim toga, navedeni su podaci koji se tiču kretanja BDP, trgovačke bilance, stranih ulaganja, unutrašnje i vanjske zaduženosti itd. Posebna je

pažnja posvećena modelu privatizacije i nekim indikatorima njegove (ne)uspješnosti (kao što su broj privatiziranih poduzeća, prihodi ostvareni privatizacijom, broj ponuđenih i prodanih dionica na međunarodnom tržištu kapitala). Promjene na tržištu rada ilustrirane su preko podataka koji govore o strukturi zaposlenosti i nezaposlenosti. Iako se podaci o ovim pojavama bitno razlikuju, ovisno o izvoru iz kojeg dolaze te ovisno o metodološkom pristupu, primijetan je ogroman pad u zapošljavanju, mada su u zadnje vrijeme vidljivi znaci ekonomskog oporavka u nekim gospodarskim područjima. U našim okolnostima, u velikoj mjeri raširen je rad na crno. Oni koji sudjeluju u svojoj ekonomiji čine značajan dio ukupno zaposlenih. Istraživanja pokazuju da iznimno brojnu kategoriju u svojoj ekonomiji čine umirovljenici i kućanice.

U trećem poglavlju prezentirani su pokazatelji i trendovi navlastiti za zdravstveni i obrazovni sustav. Ova su dva sustava nesumnjivo izuzetno bitna za društveni i ljudski razvoj. Podaci koje se tiču dječje smrtnosti i pojedinih vrsta bolesti, prema tvorcima izvješća, svjedoče uglavnom o pozitivnim trendovima u zdravstvenoj zaštiti. Hrvatska je nakon stjecanja nezavisnosti provela reformu zdravstvenoga sustava, a također znatnu pažnju poklanja preporukama WHO i drugih financijskih institucija koje se bave pitanjima zdravstva. Po broju medicinskog osoblja Hrvatska je blizu zemljama s tržišnom ekonomijom, ali ne i prema kriteriju profesionalne kompetentnosti i tehnološke opremljenosti. Glavna je intencija Hrvatske da zdravstvena zaštita na početku idućega stoljeća postane dostupna svim građanima. Međutim, iako Hrvatska, prema ovom izvješću, izdvaja više od 10% BDP za zdravstvenu zaštitu, veliki su problemi vezani za financiranje zdravstvenoga sustava. Stanje u obrazovanju je ukratko oslikano. Navedeni su najosnovniji pokazatelji te temeljne slabosti s kojima se suočava osnovno i srednje školstvo. U posljednjim godinama događaju se vrlo malena poboljšanja u materijalnom statusu škola kao i nastavnog osoblja. Hrvatska je 1995. godine izdvajala 2.2% BDP za obrazovanje.

Četvrto poglavlje daje pregled ljudskih i ekonomskih troškova rata. U ovom dijelu izvješća mogu se naći, prije svega, procjene o ljudskim stradanjima, podaci o kretanju raseljenih osoba te neke procjene ratom pro-

uzročenih materijalnih gubitaka. Na temelju istraživanja provedenih na izbjegličkoj i prognaničkoj populaciji, analizirane se neke sociodemografske karakteristike raseljenih osoba, njihovi stavovi o poteškoćama svakodnevnog života, kao i razmišljanja o uvjetima povratka u prijašnja mjesta boravka.

Peto je poglavlje svakako najzanimljivije za čitatelje ovog časopisa jer daje pregled određenih pokazatelja socijalne situacije Hrvatske. Naznačeni su temeljni socijalni problemi našega društva i analizirana obilježja najbrojnijih nepovlaštenih društvenih skupina. Radi se o prognanicima i izbjeglicama, umirovljenicima te nezaposlenim osobama. Iako se veliki broj prognanika vratio u svoja prebivališta, oni i dalje trebaju državnu ili nedržavnu pomoć jer se i nakon povratka susreću s izazovima siromaštva i nezaposlenosti. Nezavidnu materijalnu i društvenu poziciju umirovljenika ilustriraju podaci koji govore o brojnosti umirovljeničke populacije, o kretanju prosječnih mirovina, o usporedbi prosječne mirovine s prosječnom plaćom. U razdoblju od 1992-1996. prosječna je mirovina pala u odnosu na prosječnu plaću za više od 15%. Što se tiče nezaposlenih, brojke pokazuju da je nezaposlenost ne samo u porastu, nego da se pogoršava struktura nezaposlenih, prvenstveno u smislu povećanja broja onih koji proživljavaju dugotrajnu nezaposlenost. Također su dani pokazatelji o visini i broju primatelja naknada za nezaposlenost. Posebno su analizirane socijalnopolitičke mjere borbe protiv siromaštva. U tom kontekstu vidljivo je kako se kretao broj korisnika pojedinih socijalnih programa, kao i ukupni socijalni izdaci. Zbog nepostojanja eksplicitne linije siromaštva i točnih podataka o distribuciji dohoda, teško je procijeniti opseg siromaštva u Hrvatskoj.

U šestom poglavlju izloženi su pokazatelji i trendovi vezani za prostornu i ekološku organizaciju života. Stupanj zagađenosti vode, tla i zraka svakako je nezaobilazan čimbenik kvalitete života. Ekološka je problematika također analizirana sa zakonodavnog i administrativnog aspekta.

Posljednje poglavlje naglašava posljedice tranzicije na idejno-vrijednosnom planu. Osvjetljavaju se razlike u vrijednosnim promjenama sa spolnog i dobnog aspekta. Na temelju empirijskih istraživanja, analizirane su kolektivne percepcije ekonomskih i demokratskih

promjena. Posebna pažnja poklonjena je statusu žena u kontekstu društvenih promjena. Svakako su vrijedni podaci koji govore o sudjelovanju žena na pojedinim razinama odlučivanja, o njihovoj prisutnosti u ekonomiji, politici, obrazovanju, pojedinim profesijama itd., posebice ako se ima na umu da naše službene statistike često nisu osjetljive na spolne razlike. Ovi podaci ukazuju na stupanj marginalizacije žena u našem društvu.

Na samom kraju izvještaja nalazi se skup tabela u kojima su sažeti najznačajniji podaci o socijalno-ekonomskom razvoju Hrvatske.

Istaknimo još jednom da su studije u ovom izvještaju pisane na koncizan način, što znači bez opširnih deskripcija, s naglaskom na analizi trendova i indikatora. Pojedine studije se razlikuju u pogledu iscrpnosti bazičnih indikatora, što znači da u nekim područjima još uvijek nemamo mjerodavnih podataka. Ovaj nedostatak vjerojatno će se moći postupno ispravljati u budućim izvještajima ove vrste.

Zoran Šućur

INTERNATIONAL HANDBOOK OF LABOUR MARKET POLICY AND EVALUATION

Günther Schmid, Jacqueline O'Reilly i Klaus Schömann (eds.)

Edward Elgar, Cheltenham, 1996.

Ovaj priručnik pruža opsežan i sustavan pregled teorijskih pretpostavki, metoda, tehnika i rezultata evaluacijskih istraživanja učinaka različitih mjera i intervencija na tržištu rada. Priloge su načinili vodeći europski i američki stručnjaci sumirajući velik broj međunarodnih teorijskih i metodoloških rasprava te empirijskih istraživanja. Priručnik je namijenjen kreatorima, realizatorima i profesionalnim evaluatorima mjera politike zapošljavanja, te akademskim istraživačima i analitičarima tržišta rada.